

УДК 821.512.161

І. Прушковська, д-р філол. наук, доц.
e-mail: irademirkyev@gmail.com

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

"ЕСТЕТИЧНЕ" І "ЗМІСТОВЕ" СУЧАСНОЇ ТУРЕЦЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ: ЗОРОВА ПОЕЗІЯ Ю. БАЛА

Літературно-критична розвідка присвячена творчості яскравого майстра турецької зорової поезії Юсуфа Бала, містить короткий експрес в історію розвитку турецької літератури кінця XX – початку XXI ст. та дискусії навколо візуальних літературних творів цього періоду. Визначено основний напрям у турецькій літературі згаданого періоду – постмодернізм, представлений різними модифікаціями й притаманною йому специфікою. У цьому контексті розглянуто стан зорової поезії в сучасній турецькій літературі, окрему увагу приділено творчості Ю. Бала. Визначено основні риси поетичного доробку Ю. Бала, запропоновано класифікацію його візуальних віршів, проаналізовано внутрішнє наповнення і зовнішню оболонку його творів, зважено "естетичне" й "змістове" поезії турецького митця. Враховуючи, що в Туреччині сучасна зорова поезія представлена двома видами: 1) поезія, сповнена змісту й естетичного оформлення; 2) витвори, в яких переважає візуалізація, а текстове ядро або відсутнє, або наявне лише опосередковано, – творчість Ю. Бала віднесено до першого виду, адже і аналіз самих творів, і ознайомлення з інтерв'ю, які були дані автором, є доказовим матеріалом глибинності поетичного слова з не менш глибинним і талановитим його візуальним обрамленням. Тематика творів Ю. Бала є максимально соціальною й близькою, мова автора не вирізняється зайвою претензійністю, віршам притаманні ритм та часткова рима, що робить його стиль ще більш невимушеним і легким для сприйняття. Як висновок, творчість Ю. Бала є постмодерністським продовженням багатовікової традиції створення візуальної поезії, демонструє вміння автора поєднувати зміст з образом, подекуди створюючи інтригу, загадку, і може бути прикладом для наслідування.

Ключові слова: зорова поезія, література Туреччини, постмодернізм, Юсуф Бал, XXI ст.

Зорова (візуальна) поезія час від часу випробовує художні помежів'я. Культурологічне та мовне різноманіття візуальних літературних творів сприяє розвідкам і узагальненням щодо цього літературного / мистецького різновиду, спонукає до аналізу та досліджень. Мета пропонованої статті полягає в представленні українській спільноті сучасної турецької зорової поезії, її естетичної й змістової основи, презентації нових, ще не опублікованих творів Юсуфа Бала.

Для усвідомлення місця поезії в сучасному турецькому літературному просторі, вважаємо за необхідне окреслити основні тенденції розвитку літератури в Турецькій Республіці. Турецька література кінця XX – початку XXI ст. розвивалася за складних суспільно-політичних умов, які безпосередньо (Г. Айтач, А. Кабакли, Х. Явуз) чи опосередковано (М. Репенкова) вплинули на становлення постмодерністської літератури. Виникнення постмодернізму стає еволюційним моментом у розвитку турецького письменства. Постмодернізм у турецькій літературі, зі спостережень західних (М. Репенкова, А. Сулейманова) і східних (турецьких) дослідників (Г. Айтач, Й. Еджевіт, А. Кабакли,), розпочинає своє заснування на початку 1980-х рр. XX ст. На початку 90-х рр. XX ст. відчувається осмислення турецькими літературознавцями (Ф. Акатли, Й. Еджевіт, Б. Моран) наявних постмодерністських елементів у турецькій літературі середини 1980-х – 1990-х рр. Саме за постмодернізму в умовах кризи турецької літератури в національному письменстві з'явилися нові ідеї та концепції. Сучасний літературний процес у Туреччині, як доводить А. С. Сулейманова, не міг розвиватися окремо від світового, а турецький постмодернізм – це результат змін, що виникли в соціально-суспільному устрої держави і спричинили пошук нових художніх засобів, які були б адекватними ситуації та вже апробованими художньою практикою [Сулейманова, 2010, с. 64]. Отже, основним літературним напрямом кінця XX – початку XXI ст. в турецькій літературі є постмодернізм, який привніс нову філософію, естетику, мову. Представлений різними модифікаціями – наративною, ліричною, меланхолічною, шизоаналітичною, турецький літературний постмодернізм став частиною світової літератури як оригінальне національне явище [Репенкова, 2010, с. 221]. Варто заважити, що турецька зорова поезія ще не є об'єктом активних перекладацьких студій, тому презентований у цій статті фактичний матеріал

може стати поштовхом для українських тюркологів здійснити перший крок у напрямку популяризації турецьких візуальних віршів в українській інтерпретації.

Турецька література кінця XX – початку XXI ст. представлена трьома літературними родами (епічним, ліричним і драматичним), які у свою чергу представлені такими жанрами й жанровими різновидами, як роман, оповідання, комедія, драма, мелодрама, казка, історичний роман, історико-біографічна драма, віршована драма, зорова поезія тощо. В українському науковому просторі тюркологічні розвідки з літератури охоплюють романістику (Г. Рог, О. Дерменджі), драматургію (І. Прушковська) і частково поезію (І. Прушковська, К. Шпорт). Представлена стаття є продовженням дослідження турецької зорової поезії (стаття І. Прушковської "Турецька зорова поезія: історія та сучасність" (2019) [Прушковська, 2019]), зокрема дослідження творчості одного з найбільш яскравих представників візуального поетичного світу сучасної Туреччини – Юсуфа Бала (1975 р. н.).

Довготривале існування в різних культурах (від 325 р. до РХ) візуальної поезії спричинило, безперечно, проходження певних етапів еволюції, мистецькі трансформації, зміни. Навколо сприйняття зорової поезії періодично відбувалися дискусії й несприйняття. Створення візуальних віршів до початку технічного прогресу вважалося проявом високоосвіченості та мистецького смаку, таланту (причому, роботи Хуана Карамуеля, Сімеона Полоцького, Івана Величковського, Елефтеріоса Дукаса, Гі-йоме Аполлінера, Османа Паші, Шахіна Гірая). Тоді як у XVIII–XIX ст. переважно в європейських країнах усе частіше лунає критика в бік цінності візуальної поезії. Друга потужна хвиля розвитку і прийняття в мистецькому світі зорової поезії настає в першій половині XX ст., досить радикально вона представлена в той час і в турецькій літературі (течія "Garip"). На початку XXI ст. відчутна нова хвиля критики і часткового несприйняття зорової поезії через різноманіття її видів та творчих експериментів. Водночас вона стає об'єктом дослідження літературознавців, культурологів, мистецтвознавців, масмедійників, спеціалістів із реклами тощо.

Сучасна візуальна поезія – витвір постмодерністський, який часто характеризується парадоксальністю, діалогічністю, багатошаровістю, пародійністю текстового та візуального дискурсів. Певна невизначеність щодо виокремлення особливих ознак для віднесення

конкретного витвору / вірша / графіки до візуальної поезії спричиняє суперечки в літературних та мистецьких колах щодо вагомості зорової поезії. Так, у Туреччині сучасна зорова поезія представлена двома видами: 1) поезія, сповнена змісту й естетичного оформлення; 2) витвори, в яких переважає візуалізація, а текстове ядро або відсутнє, або наявне лише опосередковано. Турецькі літературознавці Джан Шен, Озер Шенодеїджи гостро критикують сучасний текст-арт, який, на їхню думку, є нищівним для популяризації й посилення зацікавленості справжньою поезією на фоні зниження попиту серед турецьких читачів до поезії загалом і візуальної зокрема [Şenödeyici, 2012, s. 23]. Можливо, саме недовірливе ставлення певної частини турецької наукової спільноти до різноманітних виконань зорового твору уповільнює процес поціновування справжніх витворів візуальної поезії, які сповнені як змістом, так і естетичною перлиною. І саме Юсуф Бала, як ми вважаємо, один із тих, хто потрапив до цієї постмодерністської пастки, коли є всі компоненти успіху, але офіційне визнання забарилася. Розглянемо як змістове, так і візуальне наповнення творів Ю. Бала з метою обстоювати думку про значущість сучасних прикладів зорової поезії як явища цілком оригінального та навіть унікального.

У доробку Ю. Бала понад 200 віршів, які входять до трьох його поетичних збірок ("Юджраїшлем", "Да", "Гьозкушаи"). Є й окремі вірші, які з'являлися на сторінках літературних журналів, але не увійшли до збірок, є й зовсім нові, які чекають свого часу бути оприлюдненими й поцінованими. Насамперед, варто зазначити, що частина представлених у збірках віршів не є зоровою поезією [Bal, 2011], проте є й ті, які співіснують як у літературній, так і мистецькій площинах.

Самі назви віршів Ю. Бала говорять про те, що це є автор, який розкриває перед читачем свою душу, почуття, мрії, прагнення. "Я можу чекати натхнення місяцями, а можу написати декілька віршів за раз, адже поезія відкриває двері до моєї душі" [Bal, 2018, s. 9], – так описує процес створення поетичних творів Ю. Бал. Відчувається повна відвертість автора, адже теми, яких він торкається, життєві, людські, живі. Це переважно любовна лірика ("Голуб на білому коні", "Потяг S", "Беззвучний землетрус", "Вечірній час", "Ал-Батра", Білий клімат", "Я знову повертаюся до життя"); екзистенціальні, самоаналіз ("Майstre, я падаю", "Проходячи повз", "Біль павука", "Точка зору інших", "Крило-попіл", "ДюшЗар", "Im"); соціальна проблематика (війна, політичні рішення, стан суспільства) ("Зермюда", "Бетховен помер не від риби, а від губної гармошки", "Продажне заперечення"). Мова автора без зайвих алегорій та метафор, у ній домінує світ флори і фауни, певно, через біологічну освіту автора і, відповідно, підсвідомого звертання до образів природи. Тут можна вирізнити як світ тварин і комах (кінь, мурашка, голуб, вовк, метелик, кіт), так і флористичні елементи: ромашки ("Я знову повертаюся до життя", "Im", "Казка"), гірські / дикі квіти ("Казка", "Коли ти мене знайдеш", "Коли ти мене втрадиш", квіти весняні, кольорові ("Я знову повертаюся до життя", "Повернення до невідомого", "Після втраченого міста", "Я виживаю", "Кербеля"); трави ("Я виживаю"); дерева / оливкові дерева / фруктові дерева (сливові, апельсинові) ("ДюшЗар", "Квіти суму", "Im", "Я знову повертаюся до життя", "Каяття", "Я виживаю"). Згадані образи не створюють формату пейзажної лірики, адже гармонійно вплетені у змістову канву окремого твору і слугують оптикою вираження автором власних почуттів.

У творах Ю. Бала простежується тяжіння до визначених часових координат. У деяких прикладах годинник

асоціюється зі швидкоплинним життям, тому виникає образ пісочного годинника або стрілок годинника ("Поламаний годинник", "Казка феї", "Дерево мертвого посильного", "На прощання з мертвими, що не померли"). Часові координати окреслені й у любовній ліриці, де чітко вказаний час зустрічі закоханих ("Молочний прохід"), або де автор рамкує годинами мить зустрічі ("Вир, куди потрапили планети", "Янголи й так білі?"; "Вечірній час"): "<...> Я заплаксив очі, біжу до тебе і мовчу, бо вже дванадцять ночі <...>" (Тут і далі переклад мій – І. П.) [Bal, 2017, s. 29] (рис. 1), "<...> У години, що простягаються до довгоочікуваної зустрічі" [Bal, 2017, s. 41] (рис. 2). Символічним є й чорний кіт, який гуляє в темряві під ногами закоханих (рис. 1).

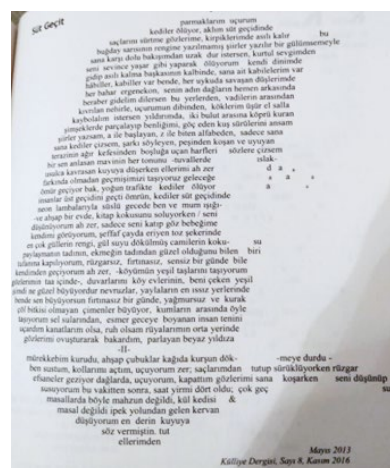

Рис. 1. Зоровий вірш Ю. Бала "Молочний прохід"

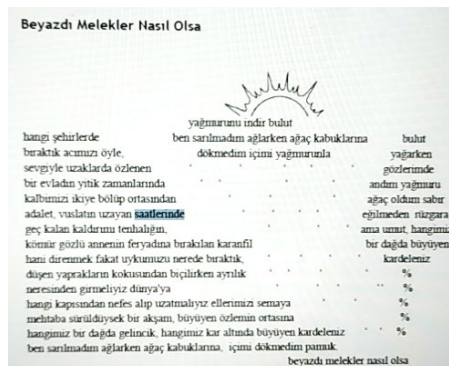

Рис. 2. Зоровий вірш Ю. Бала "Янголи й так білі?"

Цікавим видається й те, що автор тримає інтригу, адже в жодному з віршів не ідентифікується повний образ коханої: немає жодного натяку на вік, зовнішній вигляд, окрім певних рис обличчя (як це було прийнятно у класичній поезії літератури Дивану), ім'я чи характер. Єдине легке звертання на "ти" і потік теплих почуттів від перебування поруч із коханою людиною. Лише раз Ю. Бал здирає завішане полотно на картині з образом коханої людини, яку він називає іменем казкової Лейли, і не лише описує її зовнішність, але й малює її ("Пісочна жінка"): "<...> Ми були "Титаніком", я – трохи тихий чоловік, ти – красивіша, ніж можна уявити, Ти була наче Лейла. Я так засмутився, що ти мене покинула; <...> твої очі були такі гарні <...>" [Bal, 2017, s. 30] (рис. 3).

Прикладом поєднання змісту й естетичного обрамлення теми плинності часу є вірш "На старій каплиці" (2013), в якому Ю. Бал благає кохану, без якої життя відчувається лише наполовину, повернутися. Він чекає, незважаючи на те, що минуло багато років [Bal, 2017, s. 43] (рис. 4).

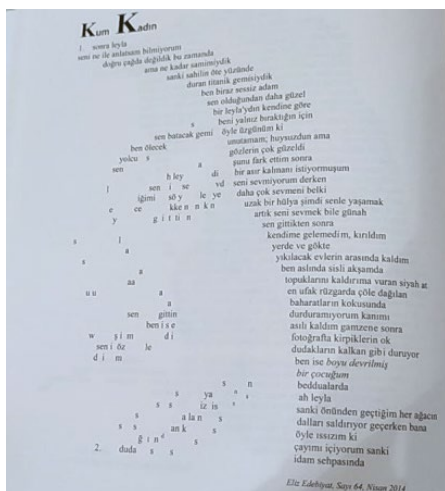

Рис. 3. Зоровий вірш Ю. Бала "Пісочна жінка"

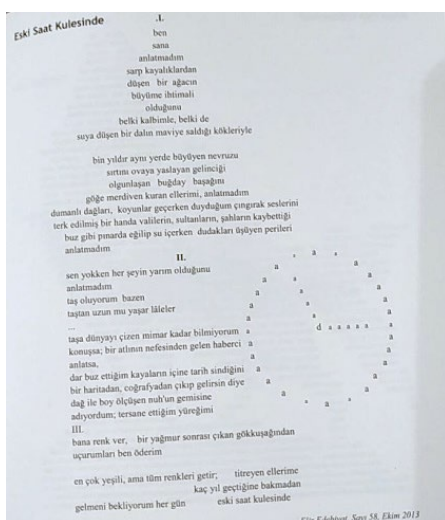

Рис. 4. Зоровий вірш Ю. Бала "На старій каплиці"

Така особливість поезії Ю. Бала вирізняє його із загального контенту турецької постмодерністської любовної лірики, в якій досить відверто представлені інтимні почуття. Так, приміром, Меліса Гюрпинар у своєму вірші "Нічні нотатки" відкрито демонструє любовні переживання

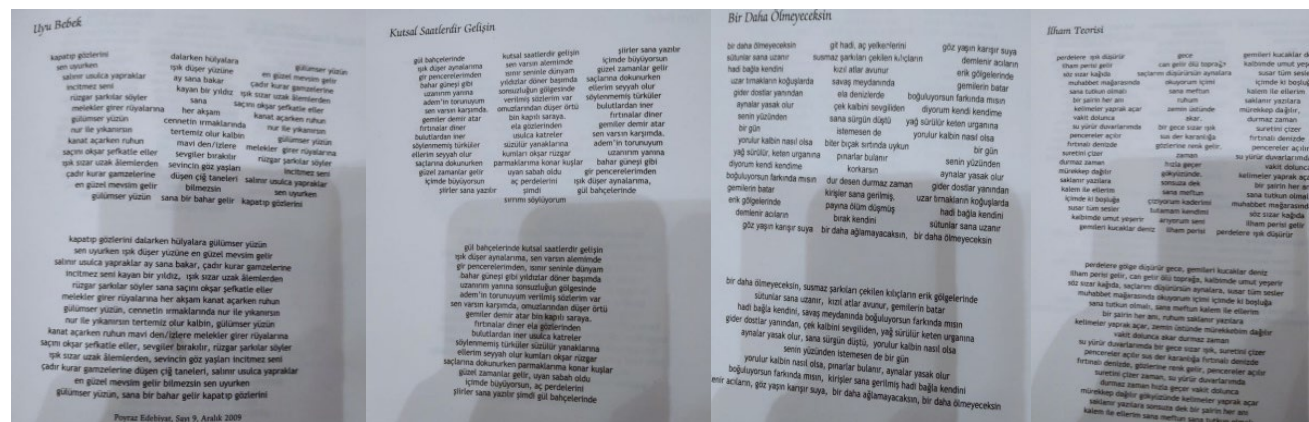

Рис. 5. Зорова поезія Ю. Бала зі збірки "Üçraşlem"

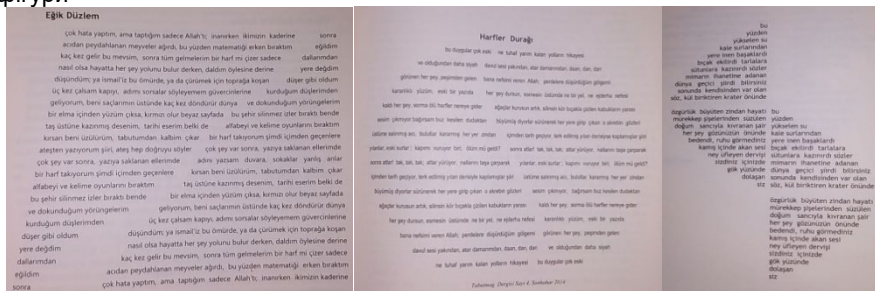
Автор наголошує в інтерв'ю А. Акдеміру на обов'язковості змісту зорового твору, інакше, на його думку, якщо форма переважає над змістом – це не є справжньою поезією [Akdemir, 2010]. З огляду на наявне різноманіття типологій сучасних візуально-поетичних технік, вірші

себе чотирнадцятирічної, Аріфе Календер кидає виклик не лише сучасним турецьким майстрам слова, але й усій генерації турецьких поетів, адже вона перша так відверто звертається до теми чоловічого тіла, Муратхан Мунган називає речі своїми іменами (кохана, кохання).

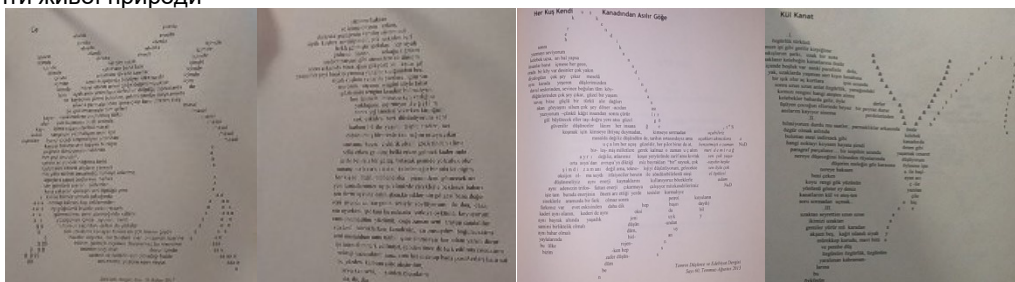
Уже наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. прихильники зорової поезії активно звертаються до новітніх технологій, щоб урізноманітнити візуальну подачу поетичного тексту і тим самим привернути увагу більш широкої аудиторії, зокрема так званого покоління Z – візуалів. Бо в умовах помітного зменшення зацікавлення молодого покоління більшості розвинених країн у читанні художньої літератури, зокрема поезії, саме візуальна сторона віршів може змотивувати до прочитання поетичного твору, до розгадки прихованого у формі змісту. Цікавими у цій сфері є спроби канадського поета Баррі Філіппа Ніколя, який створив серію кінетичних текстів – комп'ютерних віршів, або ж вірші Мез Бріз, розробниці "гібридної" мови mezangelle, або її проект – вірш-відеогра "Мертва башта", яка занурює читача всередину поетичного тексту. До творчого поєднання старих, відомих елементів – машинопису й пропису, вдається поетеса Сії Рінне, презентуючи книгу візуальної поезії "Zagout", у якій слова безперервно трансформуються, змінюють значення, переходячи з однієї мови до іншої. Аналізуючи сучасну турецьку зорову поезію, можна стверджувати, що турецькі автори ще не пристали до таких кардинальних експериментів, про які йшлося вище, проте візуальний відбиток поетичного твору таки має свою специфіку й естетично-стилістичний колорит, утворений саме духовними категоріями.

Творчість Ю. Бала, безсумнівно, має, окрім внутрішньої змістової, ще й неабияку естетичну цінність. Часто зовнішня оболонка віршів Ю. Бала не дає миттєвої підказки, змушуючи замислитися над питанням вибору того чи іншого візуального оформлення. Приміром, вірші зі збірки "Üçraşlem": "Спи, малюк" (2009), "Твоя поява – священні години" (2010), "Ти ще раз не помреши" (2009), "Теорія натхнення" (2010), "Зоряне світло" (2010), "Мовчу" (2010), "Припустимо, що є" (2010), "Вугілля" (2010), "Твій голос" (2010) – виконані у формі тюльпана, який є символом Османської держави і, відповідно, відсилає читача до історичного коріння турецької культури й водночас спонукає до власного розслідування, які саме рядки поєднують зовнішню оболонку окремого вірша зі змістом (рис. 5).

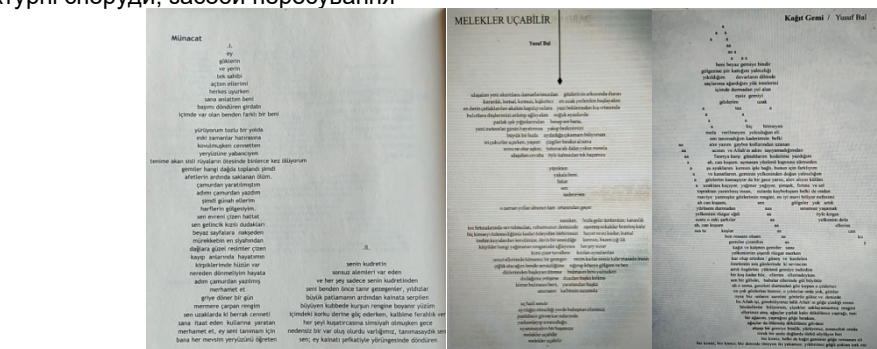
1) геометричні фігури

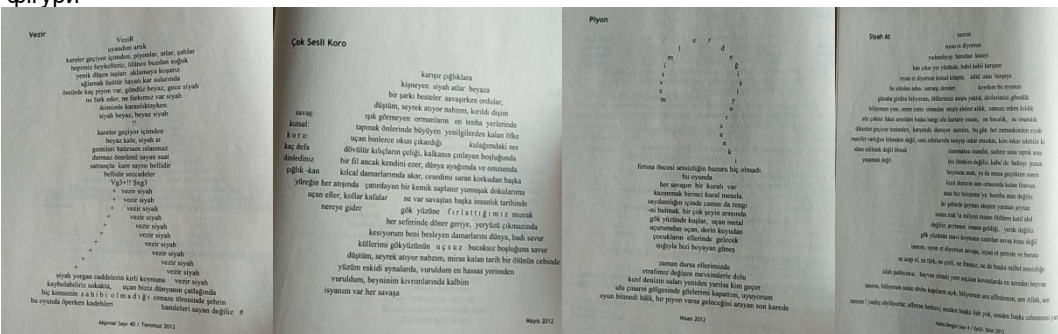
2) елементи живої природи

3) архітектурні споруди, засоби пересування

4) шахові фігури

Щодо візуалізації шахових фігур – Ю. Бал, описуючи процес створення візуальних віршів, каже про задоволення гратися зі словами, переставляючи їх, наче шахові фігури [Akdemir, 2010]. Звертаючись до шахової тематики, Ю. Бал продовжує світову літературну традицію поєднання художнього слова й реалій гри, як це помітно в О. Хаяма, Дж. Боккаччо, М. Сервантеса, Л. Толстого, Б. Пастернака, М. Булгакова, Б. Штерна, Л. Керролла, С. Цвейга, А. Перес-Реверте та ін. Метафоричний потенціал шахів у поезії Ю. Бала привносить нові нотки в композицію зорового вірша, що робить його джерелом багатоманітних інтерпретацій. Усі візуальні вірші Ю. Бала – читабельні, зі своєю мелодикою, ритмом, подекуди римою. Як зазначає в одному з інтерв'ю сам автор, "для мене наперед важливий зміст, тому я намагаюся не користуватися комп'ютерними техніками структурування вірша. Іноді я поєдную зовнішнє й внутрішнє в одне ціле, іноді приховую зміст у зовнішній оболонці, щоб читач із кожним

прочитанням міг знаходити нові значення, щоб вірш ніколи не закінчувався" [Bal, 2018, s. 8].

У різних культурах зорова поезія еволюціонувала і набирала рис національної своєрідності. Сучасна турецька зорова поезія ХХІ ст. виражена строкатістю постмодерністських варіантів художнього та змістового рівнів суперечливої доби. Зорова поезія Юсуфа Бала вправно побудована на помежів'ї словесного, графічного, живописного варіантів зображення тексту. Його творчість можна сміливо назвати високохудожнім і вибагливим мистецтвом, презентацією вдалих експериментів із внутрішньою та зовнішньою формою літературного твору, від якого отримуєш естетичну насолоду.

Список використаних джерел

Прушковська І. В. Турецька зорова поезія: історія та сучасність. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Дрогобицьк, 2019. Вип. 25. С. 117–123.

Репенкова М. М. Вращающиеся зеркала: постмодернизм в литературе Турции. Москва, 2010. 240 с.

Сулейманова А. С. Предпосылки формирования образа постмодернистского героя в турецкой литературе XX века. *Российская тюркология*. 2010. № 3. С. 63–66.

Akdemir A. Bal Y. Soru-cevap. *Bizim mahalle edebiyat düşünce gazetesi*. 2010. URL : <http://www.edebiyatdefteri.com/yazioku.asp?id=59346> (erişim tarihi : 31.03.2021).

Bal Y. DA. İstanbul, 2017. 95 s.

Bal Y. Gözkuşağı. Kayseri, 2013. 90 s.

Bal Y. Şair değil de şiiri önde gitmeli. *Acemi Kalemler. Aylık Kültür, Sanat ve Edebiyat Dergisi*. Ocak 2018. Sayı 4. S. 8.

Bal Y. Ücra İşlem. İstanbul, 2011. 90 s.

Şenödeyici Ö. Osmanlının görsel şiirleri. İstanbul, 2012. 205 s.

References

Akdemir, A., 2010. Bal Y. Soru-cevap. *Bizim mahalle edebiyat düşünce gazetesi*, [online]. Available at: <http://www.edebiyatdefteri.com/yazioku.asp?id=59346> [Erişim tarihi 31 Mart 2021].

I. Prushkovska, Dr. of Sci. in Philology, assoc. prof.

e-mail: irademirkiev@gmail.com

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

Bal, Y., 2011. *Ücra İşlem*. İstanbul.

Bal, Y., 2013. *Gözkuşağı*. Kayseri.

Bal, Y., 2017. *DA*. İstanbul.

Bal, Y., 2018. Şair değil de şiiri önde gitmeli. *Acemi Kalemler. Aylık Kültür, Sanat ve Edebiyat Dergisi*, Ocak, 4, s. 8.

Prushkovska, I. V., 2019. Tureczka zoroova poeziya: istoriya ta suchasnist. *Aktualni pytannya humanitarnykh nauk: mizhvuzivskyj zbirnyk naukovykh prac molodyh vchenykh Drogobyczkogo derzhavnogo pedagogichnogo universytetu imeni Ivana Franka*, 25, pp. 117–123.

Repenkova, M. M., 2010. *Vrashhayushhesya zerkala: postmodernizm v lyterature Turcyi*. Moscow.

Sulejmanova, A. S., 2010. Predposylky formirovaniya obraza postmodernystskogo geroya v tureczkoj lyterature XX veka. *Rossyjskaya tyurkologiya*, 3, pp. 63–66.

Şenödeyici, Ö., 2012. *Osmanlının görsel şiirleri*. İstanbul.

Надійшла до редколегії 31.03.21

"AESTHETIC" AND "CONTENT" OF MODERN TURKISH LITERATURE: VISUAL POETRY OF Y. BAL

The literary-critical study is devoted to the work of the master of Turkish visual poetry, Yusuf Bal, and contains a short excursion into the history of the development of Turkish literature in the late 20th – early 21st centuries and discussions about the visual literary works of this period. The main direction in the Turkish literature of the mentioned period is determined – postmodernism, represented by various modifications and its inherent specifics. In this context, the state of visual poetry in modern Turkish literature is considered; special attention is paid to the poetry of Y. Bal. The main features of the poetic heritage of Y. Bal are determined, a classification of his visual poems is proposed, the inner content and the outer shell of his works are analysed, the weighted "aesthetic" and "substantial" of the poetry of the Turkish author. Considering that in Turkey, modern visual poetry is presented in two types: 1) poetry, full of meaning and aesthetic design; 2) works in which visualization prevails, and the text core is either absent or only partially present, the work of Y. Bal is attributed to the first type, after all, the analysis of the works themselves, and the acquaintance with the interview given by the author, is evidence of the depth of the poetic word with its no less profound and talented visual framing. The theme of Yusuf Bal's works is as social and close to people as possible, the author's speech is not distinguished by excessive pretentiousness, rhythm and partial rhyme are inherent in his poetry, which makes his style even more relaxed and easy to understand. As a conclusion, the work of Y. Bal is a postmodern continuation of the centuries-old tradition of creating visual poetry, demonstrates the author's ability to combine content with an image, sometimes creating intrigue, a riddle, and can be an example to follow.

Keywords: visual poetry, Turkish literature, postmodernism, Yusuf Bal, 21st century.

И. Прушковская, д-р филол. наук, доц.

e-mail: irademirkiev@gmail.com

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

"ЭСТЕТИЧЕСКОЕ" И "СОДЕРЖАТЕЛЬНОЕ" СОВРЕМЕННОЙ ТУРЕЦКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ: ВИЗУАЛЬНАЯ ПОЭЗИЯ Ю. БАЛА

Литературно-критическое исследование посвящено творчеству мастера турецкой зрительной поэзии Юсуфа Бала, содержит краткий экскурс в историю развития турецкой литературы конца XX – начала XXI вв. и дискуссии вокруг визуальных литературных произведений этого периода. Определено основное направление в турецкой литературе упомянутого периода – постмодернизм, представленный различными модификациями и присущей ему спецификой. В этом контексте рассмотрено состояние зрительной поэзии в современной турецкой литературе, особое внимание уделено творчеству Ю. Бала. Определены основные черты поэтического наследия Ю. Бала, предложена классификация его визуальных стихов, проанализированы внутреннее наполнение и внешняя оболочка его произведений, взвешено "эстетическое" и "содержательное" поэзии турецкого автора. Учитывая, что в Турции современная зрительная поэзия представлена двумя видами: 1) поэзия, полная смысла и эстетического оформления; 2) произведения, в которых преобладает визуализация, а текстовое ядро или отсутствует, или присутствует лишь частично, – творчество Ю. Бала отнесено к первому виду, ведь и анализ самих произведений, и знакомство с интервью, данными автором, является доказательным материалом глубины поэтического слова с не менее глубинным и талантливым его визуальным обрамлением. Тематика произведений Ю. Бала максимально социальна и близка, речь автора не отличается излишней претенциозностью, стихам присущи ритм и частичная рифма, что делает его стиль еще более непринужденным и легким для восприятия. Как вывод, творчество Ю. Бала является постмодернистским продолжением многовековой традиции создания визуальной поэзии, демонстрирует умение автора сочетать содержание с образом, иногда создавая интригу, загадку, и может быть примером для подражания.

Ключевые слова: зрительная поэзия, литература Турции, постмодернизм, Юсуф Бал, XXI в.